

Open Innovatie? Het voorbeeld van New Energy Docks

Bijdrage Peter Dortwegt

Goedemiddag dames en heren,

De afgelopen week waren de berichten over de gevolgen van de economische crisis voor de Amsterdamse economie niet al te best: een sterk gestegen aantal faillissementen, daling van de overslag in de Amsterdamse Haven en een van de peilers van de gaming industrie die haar deuren sluit. Moeten we vanmiddag praten over overleven of over open innovatie? Vooral over het laatste lijkt me, maar toch komt de vraag op: zijn bedrijven, die bij de ontwikkeling van hun producten en diensten de benadering van open innovatie aanhangen, beter bestand tegen de economische crisis, dan

bedrijven die op een meer gesloten manier innoveren? Bij gebrek aan vergelijkend onderzoek op dit gebied, kan ik u niet meer geven dan mijn mening. Ja, ik denk dat dit het geval is. Ik denk niet dat zij daardoor automatisch gevrijwaard blijven van de recessie, maar wel dat zij in staat zullen zijn zich sneller aan te passen. Dat komt mijns inziens door drie kenmerken die met open innovatie samenhangen:

1. Deze bedrijven hebben een sterkere oriëntatie op veranderingen in hun bedrijfsomgeving
2. Ze beschikken over een meer gedifferentieerde innovatie portfolio
3. En de medewerkers zijn beter toegerust om te schakelen en om verantwoordelijkheid te nemen voor noodzakelijke aanpassingen.

Je kunt dit duiden met een samenvattend begrip: wendbaarheid.

Hoe ver die wendbaarheid gaat of kan gaan, kent ongetwijfeld haar grenzen. Een tamelijk ingrijpende variant werd vorige week tot uitdrukking gebracht in een cartoon in het Parool: een bordje op de deur van Ria's Siervissen en Aquariumwinkel meldde dat ze vanwege de crisis helaas gesloten waren. Maar, op 4 januari gaat de zaak weer open....als sushi-restaurant! Hoe flexibel wil je zijn?

Dames en heren,

Als ik u iets wil vertellen over Open Innovatie en het voorbeeld van New Energy Docks in dat verband, lijkt het me goed eerst het begrip Open Innovatie iets nader te duiden. In de lijn van Henry Chesbrough, die in 2003 met zijn boek over het onderwerp de toon zette, kan Open Innovatie omschreven worden als: “het combineren

van interne en externe bronnen voor zowel de ontwikkeling als het op de markt brengen van nieuwe technologieën en producten”. U hoort al aan deze omschrijving van Chesbrough dat het concept van Open Innovatie primair betrekking heeft op innovatieprocessen binnen een bedrijf en niet zozeer op die binnen een stad of een regio. Op dit laatste thema heeft vooral de afgelopen jaren Richard Florida de toon gezet, door de creatieve klasse als drijvende kracht achter de dynamiek van de stedelijke economie te benoemen. Als ik mijn hoofd een Chesbrough meets Florida exercitie uitvoer, dan zie ik allerlei interessante raakvlakken ontstaan die juist in de context van de stedelijke economie tot beleidsinnovatie kunnen aanzetten.

Maar eerst even verder met de open innovatie benadering op het niveau van bedrijven.

Open Innovatie is voortgekomen uit de erkenning dat meer traditionele vormen van innovatie weliswaar technische hoogtandjes voortbrengen, maar dat dit niet altijd leidt tot de beste positie in de markt. Ook het feit dat buiten de eigen onderneming aan hoogstaande research wordt gedaan, vraagt om een andere benadering van die kennisbronnen. Intellectueel Eigendom wordt niet alleen iets om te beschermen, maar het is ook handelswaar. En het is slimmer om een beter business model te ontwikkelen, dan persé als eerste in de markt te zijn. De onderneming die het beste gebruik weet te maken van zowel interne als externe ideeën zal

winnen. Het business model waarin die juiste mix tot stand wordt gebracht, vormt de basis voor echte waarde creatie.

Dat klinkt goed, nietwaar dames en heren. Maar gaat het ook zo gemakkelijk, voert een bedrijf dat overnacht door, implementeren directies deze aanpak direct nadat ze het boek, of de samenvatting daarvan, hebben gelezen? Nee, lijkt me.

Kiezen voor Open Innovatie betekent de organisatie veranderen en de werkwijzen daarop instellen. Aan het begin van mijn bijdrage sprak ik over wendbaarheid. Nu dames en heren, die kan alleen ontstaan als er sprake is van een adaptieve organisatie. Een organisatie die in al haar vezels, in al haar handelen - van beleidproces tot klantorder afhandeling - inter-acteert met haar

omgeving ten einde beter te worden en haar positie in de markt te versterken.

In die organisatie staan de sturingselementen ten dienste van open innovatie, daarin wordt meer om vergiffenis gevraagd dan om toestemming, daarin wordt de cultuur van samenwerking en vertrouwen niet gereserveerd voor interne processen, maar ook gepraktiseerd met klanten, leveranciers en de maatschappelijke omgeving.

Ik ben er van overtuigd dames en heren, dat het deze adaptieve organisaties zijn, die het beste kunnen inspelen op de paradigma verschuiving die thans plaatsvindt als het gaat om de economie van de toekomst.

Hoe staat het met Open Innovatie in de bedrijfsomgeving? Oftewel, is er sprake van een adaptieve regio?

New Energy Docks is een initiatief van de stichting Kennisoever Duurzaamheid. De stuurgroep, die onder leiding van prof. Pier Vellinga, de eerste contouren van het initiatief Kennisoever Duurzaamheid heeft uitgedacht, begon haar eindrapportage aan het Dagelijks Bestuur van de Kenniskring met de volgende woorden:

Ik citeer: “Californie heeft een Silicon Valley, Noord Nederland heeft een Energy Valley, Wageningen heeft haar Food Valley, in Noord Holland vinden we nog een Medical Valley en zo kunnen nog meervoorbeelden worden aangehaald. Het idee achter al deze

“valley’s” is, dat er economische meerwaarde ontstaat als, op een bepaald thema, organisaties in elkaars nabije omgeving actief zijn. De regio Amsterdam krijgt geen Valley, maar een Kennisoever, een Kennisoever Duurzaamheid.” Bijna einde citaat, want snedig wordt er nog aan toegevoegd: “Onderscheid moet er zijn!”

En inderdaad, dames en heren, onderscheid kan het verschil maken! De hoeveelheid “ports, valley’s, parks die er de afgelopen jaren niet zijn bedacht en voorzien van een mooie strik naar de diverse subsidieverstrekkers zijn opgestuurd, is erg groot.

Bedoelde initiatieven hebben alle de intentie om de kenniseconomie in hun stad of regio een impuls te geven. Ze gaan daarbij uit van een belangrijke aanname: namelijk dat de geografische nabijheid van

bedrijven die in eenzelfde keten of cluster actief zijn, zal leiden tot meer samenwerkingen, meer innovaties en meer bedrijvigheid en werkgelegenheid. Maar wat bepaalt of ze ook daadwerkelijk succesvol zijn? Ik zal proberen dit te duiden aan de hand van het voorbeeld van de Kennisoever Duurzaamheid en de daaruit voortgekomen clusterincubator van New Energy Docks.

Dames en Heren,

Kennisoever Duurzaamheid is een samenwerkingsverband van publieke en private partners. Een samenwerking die gebaseerd is op de overtuiging dat de economische groei van de komende decennia in belangrijke mate bepaald wordt door duurzame energie en schone technologie. De transitie naar schone energie en de introductie van

efficiënte technologieën vormen de belangrijkste peilers onder de noodzakelijke aanpassingen van het huidige economische systeem; het gaat daarbij om veranderingen met een vergelijkbare impact als met de opkomst van ICT, de verbrandingsmotor of de lopende band.

De economische betekenis van duurzame energie neemt in hoog tempo toe: het Internationaal Energie Agentschap geeft aan dat de afgelopen twee jaar de financiering van duurzame energie wereldwijd is toegenomen met 70%; van 93 miljard naar 155 miljard dollar. Hoewel veel technologieën die elektriciteit uit duurzame energie opwekken nog niet kosteneffectief zijn, dalen de prijzen snel. Zeker bij het relatief hoog blijven van de olieprijs, wordt duurzame energie een serieus alternatief. Schaarste van fossiele

grondstoffen en de maatschappelijke druk om klimaatverandering aan te pakken vormen een belangrijke drijfveer voor investeringen in duurzaamheid. Dit wordt wereldwijd ondersteund met een fiscaal stimuleringspakket van 185 miljard dollar. Vooral de VS, Zuid-Korea en China nemen hierin het voortouw. China is zo slim geweest de verantwoordelijkheid voor haar duurzaamheidsdoelen onder te brengen bij het ministerie dat verantwoordelijk is voor de economische hervormingen, waardoor duurzaamheid in het brandpunt van het politieke beleid staat.

U vraagt zich wellicht af hoe zich dat verhoudt tot berichten in de krant, zoals het openingsartikel in NRC Handelsblad van vorige week maandag, waarin de verantwoordelijkheid voor het feit dat de klimaatconferentie in Kopenhagen niet zal eindigen met een

afgerond akkoord, wordt gelegd juist bij datzelfde China en diezelfde VS. De winst is dames en heren, dat het niet meer gaat over òf we maatregelen moeten nemen, maar vooral hoe bindend die zijn en hoe we deze enorme transitieslag op het gebied van energie en van CO2- reductie gaan financieren. Als er voor een beter akkoord meer tijd nodig is, so be it!

Het is tegen de achtergrond van deze transitie-uitdaging, dames en heren, dat het initiatief tot de Kennisoever Duurzaamheid is geboren: ook in onze metropool moeten we die slag maken om onze regionale economie en ons stedelijk leefklimaat toekomstbestendig in te richten. En daar kunnen we in meerdere opzichten van profiteren. Ten eerste door het creëren van een (regionale)

thuismarkt; Nederland en ook onze regio blijft sterk achter waar het de opwekking van duurzame energie betreft. Ten tweede door bedrijven en instellingen aan te trekken die excelleren in duurzame oplossingen.

En juist hier ligt het onderscheidende, dames en heren, en juist hier kan de connectie gemaakt worden met open innovatie. Als het om versnelling van het transitieproces gaat, is het niet de vraag welk probleem we moeten oplossen, evenmin is het voornaamste probleem of we technisch niet in staat zijn energie- of klimaatproblemen aan te pakken. De innovatie kwesties gaan over iets anders: over welke techniek of combinatie van technieken leidend zal gaan worden, over welke configuraties van producten en

diensten op draagvlak kunnen rekenen bij bedrijven en consumenten en bovenal dames en heren, over nieuwe manieren van organiseren en over de herdefiniëring van businessmodellen. Het is deze fase van ontwikkeling, waarin de duurzaamheidssector zich thans bevindt en die het noodzakelijk maakt ideeën uit te wisselen, kennis te delen en inspiratie uit andere sectoren op te doen. Creativiteit en ondernemerschap zijn ook voor duurzaamheid de sleutelwoorden en open innovatie is een manier om het proces te versnellen.

En open innovatie is meer, dames en heren, dan bij elkaar in de buurt zitten. Uit een vergelijkend onderzoek tussen gethematiseerde bedrijvenparken komt naar voren dat fysieke nabijheid één van de redenen is die bepaalt waarom een adaptieve regio succesvol is.

Ik wil er nog twee onder uw aandacht brengen:

Cognitieve nabijheid en Relationele nabijheid

Het eerste heeft betrekking op mensen die elkaar herkennen op basis van gelijkgerichte denkprocessen en een gelijke oriëntatie op kennisdomeinen die niet het eigen domein betreffen. Een belangrijke randvoorwaarde voor mogelijke samenwerking.

Het tweede betreft de actieve verknoping van bewezen netwerkrelaties, waarbij het feit dat bedrijf A en bedrijf C beiden met B positieve ervaringen hebben, A en C eerder zal aanzetten tot samenwerking, dan zonder deze referentie van B.

Volgt u het nog een beetje? Het betekent in elk geval dat we met dit inzicht onze netwerkactiviteiten nog beter kunnen benutten en succesvoller kunnen aanwenden.

Dames en Heren,

Een adaptieve regio die van energietransitie een van de peilers van haar economische toekomst maakt, moet daartoe een effectief economische beleid in werking stellen.

Weet u nog dat ik aan het begin van mijn bijdrage Chesbrough probeerde te verbinden met Florida? U kunt zich voorstellen dat Open Innovatie samenhangt met een open en tolerant leefklimaat, met een bloeiend creatief en cultureel leven en met een goede mix aan kennisinstututen. En in het economisch beleid van zo'n adaptieve

regio wordt natuurlijk aandacht besteed aan ondernemerschap en aan een functionerende arbeidsmarkt. Maar er is meer. Ik zal me beperken tot vier aspecten die in mijn optiek essentieel zijn om adequaat in te kunnen spelen op de betekenis van duurzaamheid en energietransitie:

1. Stimuleer de ontwikkeling van kennis en vaardigheden op het gebied van interactie-processen, samenwerking en samenwerkingsvormen
2. Herwaardeer het belang en de rol van go-betweens. De betekenis van intermediairs in het tot stand brengen van innovatieprocessen is in de verdomhoek terecht gekomen. De enorme output gedrevenheid die aan subsidies en sponsoring wordt verbonden,

maakt het bijzonder lastig om middelen en draagvlak te vinden voor procesactiviteiten.

3. Selecteer een aantal kansrijke projecten op het gebied van lokale energieopwekking en pak de knelpunten op een hands on manier aan en ontwikkel op basis van deze benadering nieuwe businessmodellen en nieuwe financieringsinstrumenten
4. Ondersteun het duurzaamheidscluster door het zichtbaar en herkenbaar te maken voor bedrijven en publiek

Een van de manieren om de clustervorming in die adaptieve regio te bevorderen is een bloeiend incubatie milieu.

Dames en heren,

Een van de meest succesvolle activiteiten van New Energy Docks is haar clusterincubator voor startende bedrijven. Inmiddels hebben 22 bedrijven zich aangesloten bij dit cluster en het is in deze biotoop dat zich een boeiend voorbeeld afspeelt van open innovatie.

De belangrijkste spelregels die gelden zijn, dat het cluster selecteert - d.w.z. geen concurrenten toelaat, dat de bedrijven een product of dienst op de markt brengen die anderen in staat stelt om duurzamer te werken of te leven en dat men zich conformeert aan een aantal basisleefregels in het cluster, zoals men zal koffie halen bij de gemeenschappelijke pomp, deelname aan bewonersoverleg en bijdragen aan gemeenschappelijke activiteiten. Wat geboden wordt is een werkplek, een netwerk en een facilitator.

In de clusterincubator creëren we met minimale middelen een werkomgeving die onderling contact stimuleert. Het succes van de incubator wordt bepaald door openheid en door het vertrouwen dat je vrij kunt spreken over je plannen en over je tegenslagen, dat mix van disciplines en ervaringen zorgt voor een grote bron aan kennis. En wat blijkt dames en heren, zij die alleen komen voor een werkplek profiteren het minst van de nabijheid van de anderen, zij die op zoek zijn naar de dwarsverbanden, die openstaan voor samenwerking ontwikkelen nieuwe business. Deze bundeling van kennis en relaties heeft inmiddels geleid tot een tiental nieuwe initiatieven.

Op 500 vierkante meter hebben we aan Distelweg een voorbeeld van open innovatie weten neer te zetten met de potentie om te groeien.

Dames en heren, Kennisover Duurzaamheid heeft de ambitie om in Amsterdam een vestigingsmilieu te realiseren waarin bedrijven en instellingen die duurzame producten en diensten ontwikkelen kunnen excelleren. De beste plek om dat te doen is de Noordelijke IJ-oever en meer in het bijzonder het gebied waar we ons nu bevinden, de Buiksloterham. Een gebied dat zich transformeert tot een van de meest duurzame woon-werkgebieden van de stad. Energietransitie en gebiedstransformatie passen in mijn optiek prima bij elkaar: pionieren, ontwikkelen en zoeken naar de beste manier toegevoegde waarde te creëren. Een dergelijke ontwikkelingsambitie heeft behoefte aan kritische massa en aan zichtbaarheid. En precies dat is de reden dames en heren dat we al enige maanden druk in de weer zijn om een bijzonder project van de grond te krijgen. Samen met

partners streven we er naar om in de Overhoekstoren, waar tot voor kort onze gastheer van vanmiddag was gevestigd, een inspirerende krachtenbundeling van duurzame en creatieve initiatieven tot stand te brengen. Door duurzame bedrijvigheid zichtbaar te maken op deze markante locatie, maken we een statement en creëren we een icoon van de nieuwe economie. Een economie die haar “profit” realiseert door gebruik te maken van duurzame energie en die bij alles wat ze produceert rekening houdt met de gevolgen voor “people en planet”.

Laten we daar op een open en innovatieve manier voor gaan.

Dank voor uw aandacht.